

TÜRKİYE’DEKİ İŞ KAZALARI VE İŞÇİ ÖLÜMLERİNİN EKONOMİK BOYUTU VE POLİTİKA ÖNERİSİ

Murat ÇETİN*, Pelin KARATAY GÖĞÜL**

Özet

İş kazalarında Avrupa birincisi ve dünya üçüncüsü olan Türkiye’de her gün resmi olarak 172 iş kazası meydana gelirken, sonucunda dört işçi hayatını kaybediyor, 6 işçi ise sürekli iş göremez hale geliyor. Ölümün kader ya da kaza olarak anıldığı; ihmâl, denetimsizlik, taşeronlaşma ve daha fazla kâr elde etme hırsının, bir türlü imzalanmayan iş sağlığı ve güvenliği konusundaki sözleşmelerle birleştiğinde ‘cinayet ekonomisine’ dönüştüğü Türkiye, rekabete dayalı sürdürülebilir bir büyüme için piyasa ekonomisinin ‘hukuksal’ zeminini bir an önce yaratmak zorundadır.

Anahtar Sözcükler: *İşçi sağlığı, İş güvenliği, İşçi sağlığı ve İş güvenliği, Türkiye’de İş kazası*

OCCUPATIONAL ACCIDENTS AND THE ECONOMIC IMPACT OF WORKERS’ DEATHS IN TURKEY AND A POLICY PROPOSAL

Abstract

Turkey has the third largest number of workplace fatalities in the world, and the highest number of workplace deaths in Europe. There are official records of 172 work accidents daily, 4 of which on average result in death and 6 of which result in permanent disability. In Turkey, these deaths are labelled “fate” or “accident”. However, in reality, the causes are the combination of ignorance, lack of inspection, incapable subcontractors, and greediness to make more profit accompanied by unsigned Occupational Safety and Health contracts. As a whole, these reasons cause Turkey to have a “crime economy” which makes it a highly urgent obligation for Turkey to create a ‘legal’ basis for its market economy to create competitive, sustainable growth.

Keywords: *Worker health, Safety, Worker health and occupational safety, Occupational accidents in Turkey*

* Yrd.Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, muratcetin05@hotmail.com

** Yrd.Doç.Dr., Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, pelinkaratay@hotmail.com

Giriş

Sanayi Toplumu'na geçiş ile birlikte hızlanan iş kazaları, meslek hastalıkları ve işçi ölümleri tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de önemli bir sorun haline gelmiştir. Son yıllarda neredeyse her gün karşılaşılan iş kazaları ve işçi ölümleri Türkiye gibi ekonomik büyüme performansını yukarılarda tutması gereken bir ülkede yatırımlardaki artış kadar iş sağlığı ve güvenliği önlemlerindeki artışı da beraberinde getirme beklentisini maalesef törpülemiştir. Modern sosyal güvenlik sistemlerinin dokuz temel grupta topladığı ve insana en çok zarar veren sosyal risklerin arasında yer alan iş kazaları, meslek hastalıkları ve hatta işçi ölümlerinin sosyal maliyeti gün geçtikçe artmaktadır. Yasal düzenlemeler ile azaltılabiliyor olmasına rağmen, Türkiye gibi ülkelerde tam tersine artış gösteren iş kazaları, meslek hastalıkları ve işçi ölümleri konusunda dikkatler, kendilerince iktisadi davranan işverenden çok kamu otoritelerine yönelmektedir. Çünkü işveren, iş sağlığı ve güvenliği maliyetlerine katlanmayı maalesef işçiye veya ailesine tazminat ödeme maliyetine tercih etmektedir.

Bu konuda kamu otoritesinden beklentiler öncelikle Türkiye'nin AB üyelik sürecindeki müzakerelerin işaret ettiği 19'uncu Fasıl olan 'Sosyal Politika ve İstihdam Faslı' şartlarının yerine getirilmesi, ikinci olarak da Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'nun iş sağlığı ve güvenliği konusundaki çalışma şartları ile ilgili olarak düzenlediği ve Türkiye'nin henüz onaylamadığı ILO sözleşmelerinin kısa sürede onaylanması yönündedir.

Bu çalışmamızda Türkiye'de iş güvenliği ve sağlığının sağlanmasına yönelik tedbirlerin sosyal politika açısından önemi üzerinde durularak Türkiye'de iş kazaları ve işçi ölümlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca Türkiye'nin iş sağlığı ve güvenliği konusunda onaylamadığı ILO sözleşmeleri üzerinde durularak, birçok ülkede onaylandığı gibi bu sözleşmelerin onaylanması gereğine dikkat çekilmiştir. Ancak şüphesiz Türkiye'nin onaylamadığı tüm ILO sözleşmeleri başka çalışmalarda incelenerek farkındalık yaratılmalıdır.

1. Türkiye'de İş Kazaları ve İşçi Ölümleri

Türkiye gibi işsizlik oranının yüksek olduğu ülkelerde çalışma şartlarının güvence ve güvenliğinden önce maddi getirisi gelmektedir. Kişi gerek kendisinden, gerekse emek piyasası şartlarından kaynaklanan sebeplerden

dolayı geçimini temin edecek iş bulamaması nedeniyle emek piyasasından tecrit edilme ve sosyal güvenlik kapsamı dışına itilme korkusuyla karşı karşıya kalmakta böylece gelir dağılımında pay almayı sağlıksız koşullarda çalışmaya tercih etmektedir. Özellikle maden ve inşaat işçiliği gibi çalışma şartlarının ağır olduğu işlerde iş güvenliğinin sağlanması daha çok ön plana çıkmasına rağmen bu sektörlerde istihdam edilenlerin çaresizliği bu önlemlerin üzerini örtmektedir.

Tablo 1’den görüldüğü üzere, Türkiye’de İş sağlığı ve Güvenliği Yasası’nın onaylandığı 2005 yılı ve sonrasında Türkiye ekonomisinde yaşanan yatırımlardaki ve ekonomik büyümedeki artışla birlikte iş kazaları ve işçi ölümlerinde de artışlar genel olarak artış göstermiştir. 2005 yılında Türkiye’de 73 bin 925 iş kazası meydana gelmiş ve 1096 kişi bu kazalarda hayatını kaybederken 2006 yılında 79 bin 27 iş kazası meydana gelmiş ve bin 601 kişi hayatını kaybetmiştir. 2007 yılında meydana gelen iş kazası sayısı 80 bin 602’yi bulurken bin 44 kişi hayatını kaybetmiştir.

Özellikle 2008 yılı ve sonrasında çalışan sayısı artmasına rağmen, iş sağlığı ve güvenliği yasınının etkisiyle meydana gelen iş kazası sayılarında önemli bir azalma söz konusu olmuşsa da bu azalma özellikle sanayi ülkelerine kıyasla yeterli düzeyde gerçekleşmemiştir.

İstatistiklere göre 2010 yılında da; meydana gelen 62 bin 903 iş kazası sonucunda bin 454 işçi hayatını kaybetmiştir. İş kazaları sonucu bin 976, meslek hastalıkları sonucu 109 kişi olmak üzere iki bin 85 kişi de sürekli iş göremez hale gelmiştir. Sayı olarak iş kazası % 2.20 oranında azalmış, iş kazası sonucu ölüm % 24 oranında artmıştır (SGK, 2010). 2011 yılında iş kazası sayısında ciddi bir artış olmasa da işçi ölümlerinde artış ile birlikte bin 710 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu yılı takiben 2012 yılına bakılınca ise işçi ölümlerinde azalma olmuş ancak bu kez iş kazası sayısı yine artmıştır.

Türkiye genelinde 2013 yılı için son 12 ay içinde istihdam edilenlerden %2,3’ü bir iş kazası geçirmiştir. Bu oran erkeklerde %2,8 iken, kadınlarda %1,3 olarak tahmin edilmiştir. Toplam iş kazası geçirenlerin %81,6’sını erkekler oluşturmuştur. Madencilik ve taş ocakçılığı sektöründe iş kazası geçirenlerin oranı %10,4, elektrik, gaz, buhar, su ve kanalizasyon sektöründe iş kazası geçirenlerin oranı %5,2 iken, inşaat sektöründe iş kazası geçirenlerin oranı %4,3 olarak gerçekleşmiştir. (TÜİK, 2014: 5). Resmi

olmayan rakamlara göre ise ölen işçi sayısı bin 235'e yükselmiştir. 2014 yılı için ise adeta bu yıl iş kazaları ve işçi ölümleri açısından en çok vakaların yaşandığı ve iş sağlığı ve güvenliği konusunda başta yasal mevzuat olmak üzere, alınan tedbirlerin sorgulanması gerektiği bir yıl olmaktadır. Yine aynı yıl içerisinde çıkarılan 'torba yasanın' uygulanmasıyla birlikte işsiz kalan işçilerin sağlıksız koşullar da olsa çalışma istek ve arzusunda bulunması bu konuya farklı bir boyut kazandırarak sosyal politika çerçevesinde bu soruna yaklaşılması gerekliliğini elzem kılmıştır.

Tablo 1. Türkiye'deki Çalışan, İş Kazası, Meslek Hastalığı ve Ölüm Sayısı

Yıllar	İstihdam Edilenler	İstihdam Oranı	İş Kazası Sayısı	Sürekli İş Görmezlik Sayısı	Ölen İşçi Sayısı
2005	19.633	40,6	73923	1639	1096
2006	19.933	40,5	79027	2267	1601
2007	20.209	40,3	80602	1956	1044
2008	20.604	40,4	72963	1694	866
2009	20.615	39,8	64316	1885	1171
2010	21.858	41,3	62903	2085	1454
2011	23.266	43,1	69227	2216	1710
2012	23.937	43,6	74871	2209	744
2013	24.601	43,9	-	-	1235*

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Yıllıkları, <http://www.sgk.gov.tr>

* İstanbul İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi tarafından açıklanan veri

Bu konunun en canlı örneği yakın zamanda bir rezidans inşaatında asansörün zemine çakılması sonucu 10 işçinin hayatını kaybetmesiyle gerçekleşmiştir. Ölen işçilerin yakınlarının çoğu dava açılmaması için önerilen tazminatları çaresizce kabul ederken, taraflardan devlet ise 10 işçinin öldüğü davada patron ile 9 sorumlu hakkında takipsizlik kararı vermiştir.

Bir yandan işsizlik, bir yandan denetimsiz, sağlıksız ve güvenliksiz çalışma ortamları ve nihayetinde işverenin sorumluluktan bir şekilde kurtulacağına olan inanç -son örnekte olduğu gibi- Türkiye'de işçi ölümlerinin fazlalığını detaylı bir şekilde açıklamaktadır.

Ölümlü iş kazalarında Avrupa birincisi, dünyada ise üçüncü sıradaki

Türkiye'nin Norveç, İsveç, İsviçre ve Danimarka gibi ülkelerde '100 binde 2' oranının altında olan ölümle sonuçlanan iş kazası oranları '100 binde 20,5' gibi on katın üzerinde bir rakamdır.

Bu oranların karşılığı ise 2013'te bin 235 kişi olan işçi ölümleri sayısının 2014'ün ilk sekiz ayında bir önceki yılı geçerek bin 270'e ulaşmış olmasıdır.

Tablonun ne kadar kötüleştiğini ise 2009-2014 arası son beş yılda iş kazalarına bağlı olarak hayatını kaybeden işçi sayısının 6 bin 428, 2000-2014 yılları arasında hayatını kaybeden işçi sayısının ise 15 binin üzerinde olması göstermektedir.

2. Sosyal Politika ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

Sosyal kalkınma, kamu hizmetlerini, birey ve ailelerin yararına, ücretsiz ve maliyetinin altına sunmak anlamına gelmekle birlikte insan odaklı kalkınma anlayışının bir gereğidir.

İnsan odaklı kalkınma politikalarının uygulanabilmesi için bireysel girişimlerin desteklenmesi, bireylerin girişimcilik kapasitelerinin geliştirilmesi için de sosyal politikaların devreye sokulma gerekir. Başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler, insan odaklı kalkınma konusunda mücadele eden kuruluşlar olmuşlardır. Bu kuruluşlar ilk bakışta tamamen ekonomik sebeplerden kaynaklı yoksulluğun nedenini daha sonra ekonomik faktörler yanında sosyal faktörlere de bağlamışlardır. Birleşmiş Milletler raporlarında 1990'lara kadar insani gelişmişliğin önündeki engeller makroekonomik istikrara yönelik ekonomik reformlar, güçlü kurumların eksikliği ve hukuk devletinin tesisi üzerinde yoğunlaşırken, 2003 raporunda ekonomik büyüme ve insani gelişmeyi engelleyen kısıtlar yer almıştır (UNDP, 2003: 2-3). Dünya Bankası 2000 yılı raporunda ise mal ve varlıktan yoksunluk, toplumda ve toplumsal kurumlarda sessizlik ve güçsüzlük duygusu, olumsuz şoklara karşı kırılabilirlik ve şoklarla baş edememe durumu üzerinde durarak 'birey' odaklı gelişme noktasına dikkati çekmiştir (World Bank, 2000). Avrupa Birliği ise 'sosyal politika' başlığı altında sosyal kalkınma stratejileri geliştirmiştir. Nedenini 'sosyal dışlama'ya bağladığı yoksullukla dahi, 'sosyal içerme' yoluyla baş etme stratejisi belirlemiştir (Mitchell and Shillington, 2002).

Bugün dünya genelinde insani gelişmişlik endeksi temel ölçü olarak kabul edilmiş ve ülkeler için ekonomik, sosyal ve politik anlamda önemli bir kriter halini almıştır. Sosyal kalkınma stratejileri ülkelerin iktisat politikalarına entegre olmuş, sosyal kalkınmanın sağlanması sosyal politikalara bağlı olmuştur.

Sosyal politika, çıkarları uyuşmayan sınıflar arasında tırmanan çatışmaları önleyerek toplumsal uyumu garanti altına alma noktasından hareketle sosyal kalkınma amacına hizmet etmek anlamına gelmektedir (Şenkal, 2005:26). Sosyal kalkınmada baş aktör ise devlet olmaktadır. Devletin resmi kurumlar aracılığı ile sosyal sorunlara müdahale konusundaki anlayışı sosyoekonomik sistemin yapısını belirlemektedir. Gelir dağılımı adaleti, sosyal adalet, sosyal refah, çalışma şartlarının iyileştirilmesi, barış ve demokrasinin sağlanması, sosyal vatandaşlık, zorunlu eğitim, sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri vb. sosyal politikanın temel amaç ve hedefleri arasında yer alırken, sosyal politika çocuk, kadın, emek, tüketici hakları ve hatta özgürlükleri dikkate almaktadır (Koray, 2000: 11).

Bu noktadan hareketle dünya genelinde, insan odaklı kalkınma anlayışının bir sonucu olarak istihdam politikaları, çalışan hakları, çalışma şartları, sosyal güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği sosyal politikalarının çatısı altında şekillenmektedir. Bugün bireyin hakları kurumun haklarının önüne geçerek birey odaklı düzenlemeler dünya geneline yayılmaktadır. Özellikle Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği bu amaçla birçok düzenleme ve kriterler oluşturmuştur. Nitekim 1919 yılında kurulmuş olan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), sosyal adaletin ve uluslararası insan ve çalışma haklarının iyileştirilmesi için çalışan bir Birleşmiş Milletler ihtisas kuruluşu olarak dünya genelinde faaliyet göstermektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'nun 102 sayılı sözleşmesinde asgari normları belirlenen sosyal güvenlik, sosyal politikaların en önemli göstergesidir.

Uluslararası Çalışma Örgütü, Sözleşmeler ve Tavsiye Kararları yoluyla, çalışma hayatına ilişkin temel haklar, örgütlenme özgürlüğü, toplu pazarlık, zorla çalıştırmanın engellenmesi, fırsat ve muamele eşitliği gibi çalışmaya ilişkin tüm konuları düzenleyici, uluslararası çalışma standartları oluşturmaktadır. Mesleki eğitim ve rehabilitasyon, istihdam politikası, iş hukuku, endüstriyel ilişkiler, çalışma şartları, yönetimin geliştirilmesi, kooperatifler, sosyal güvenlik, çalışma istatistikleri, iş sağlığı ve güvenliği konularında

teknik yardım sağlamakta, bağımsız iş ve işveren örgütlerinin kurulmasını desteklemekte ve bunlara eğitim ve danışmanlık hizmeti vermektedir. ILO'nun 1944 yılında kabul ettiği Filadelfiya Bildirgesi ILO'nun bugün benimsediği hedef ve amaçları yeniden tanımlanmış ve bu bildirme ile aşağıda yer alan ilkeleri benimsemiştir.

- Emek bir ticari mal değildir.
- Sürdürülebilir bir gelişme için ifade ve örgütlenme özgürlüğü esastır.
- Dünyanın herhangi bir yerindeki yoksulluk, dünyanın her yerindeki refahı tehdit etmektedir.
- Bütün insanlar, ırk, inanç ya da cinsiyet farkı gözetmeksizin özgürlük ve saygınlık, ekonomik güvenlik ve eşit fırsat koşullarında maddi ve manevi gelişimlerini sürdürme hakkına sahiptirler.

Bu tespitler çerçevesinde Türkiye'nin durumu aşağıda yer alacaktır.

3. Türkiye ve ILO Sözleşmeleri

Uluslararası çalışma standartları oluşturma konusunda düzenleyici bir kuruluş olan ILO bugüne kadar 189 sözleşme ve 202 tavsiye kararı almıştır. ILO'ya üye 185 ülkeden biri olan Türkiye, 1932 yılında ILO'ya üye olmuş ve çeşitli tarihlerde asil ve yardımcı ülke sıfatıyla Yönetim Kurulu çalışmalarına katılmıştır. Türkiye, uluslararası çalışma sözleşmelerinden, aralarında temel çalışma haklarına ilişkin sekiz 'temel' sözleşmenin de yer aldığı toplam 57 sözleşmeyi onaylayarak ulusal mevzuatına katmıştır. Bu sözleşmelerden halen 52'si yürürlüktedir. Türkiye, sözleşmelerin yaklaşık üçte birini 2000 yılından sonra onaylamıştır. Onaylanan ILO sözleşmeleri kanun hükmü özelliğine sahiptir. Bu nedenle ILO sözleşmeleri çalışma dünyasında büyük bir öneme sahip bulunmaktadır.

ILO sözleşmeleri konularına göre bir ayırıma tabi tutulduğunda özellikle kadın istihdamı, genç istihdamı, çocuk işçiliği, sosyal diyalog ve kayıt dışı ekonomi, iş sağlığı ve güvenliği, çalışma hayatına ilişkin haklar vb. olarak sıralanabilir. İş sağlığı ve güvenliği konusunda hazırlanan sözleşme ve tavsiye kararları ise çalışan sağlığı ve çalışma şartlarının sağlık koşulları

yönündeki düzenlemeleri içermektedir. İş sağlığı ve güvenliği konusundaki Türkiye'nin onayladığı ILO sözleşmeleri ise aşağıdaki gibidir (ILO, 2014):

1. 42 sayılı 27.12.1946 tarihli '*İşçinin Tazmini (Meslek Hastalıkları) Sözleşmesi*' (Revize).
2. 55 sayılı 17.03.2005 tarihli '*Gemi adamlarının Hastalanması, Yaralanması ya da Ölümü Halinde Armatörün Sorumluluğuna İlişkin Sözleşme*'.
3. 73 sayılı 17.03.2005 tarihli '*Gemi adamlarının Sağlık Muayenesine İlişkin Sözleşme*'.
4. 77 sayılı 02.11.1984 tarihli '*Gençlerin Tıbbi Muayenesi (Sanayi) Sözleşmesi*'.
5. 134 sayılı 17.03.2005 tarihli '*İş Kazalarının Önlenmesine (Gemi adamları) İlişkin Sözleşme*'.
6. 152 sayılı 17.03.2005 tarihli '*Liman İşlerinde Sağlık ve Güvenliğe İlişkin Sözleşme*'.
7. 155 sayılı 22.04.2005 tarihli '*İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşme*'.
8. 161 sayılı 22.04.2005 tarihli '*Sağlık Hizmetlerine İlişkin Sözleşme*'.
9. 164 sayılı 17.03.2005 tarihli '*Gemi adamlarının Sağlıkunun Korunması ve Tıbbi Bakımına İlişkin Sözleşme*'.
10. 187 sayılı 20.02.2009 tarihli '*İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi*'.

Bu sözleşmeler içinden en önemli ve en geniş çaplı olan sözleşmeler 155 sayılı '*İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşme*' ve 161 sayılı '*Sağlık Hizmetlerine İlişkin Sözleşme*'dir. Ancak İş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi adına kanuni bağlayıcılığı olan bu sözleşmelerde geçen bazı maddelerin etkinliği ve yeterliliğinin sorgulanması gerekmektedir. Bu sözleşmelerde yer alan iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili aşağıdaki esaslara bakmak sorunun ortaya konulması açısından faydalı olacaktır.

155 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşme

2005 yılında yürürlüğe giren ‘İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin 155 Sayılı Sözleşme’ oldukça geniş bir uygulama alanına sahip olmakla birlikte bu sözleşmenin bazı esasları şöyledir (ILO, 1981):

Sözleşmenin ‘Ulusal Politika İlkeleri’ bölümünün 5’inci maddesinde esas eylem alanlarına verilerek maddenin c fıkrasında ‘yeterli sağlık ve güvenlik düzeyine ulaşılması amacıyla bütün çalışanların ileri düzeyde, kalifiyesini ve motivasyonunu kapsayan eğitimi yetkili makam veya makamların aşamalı bir şekilde yerine getirilmesinden’ bahsedilmiştir.

İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin 155 Sayılı Sözleşmenin ‘Ulusal Düzeyde Eylem’ bölümünün 11’inci maddesinde yetkili makam ve makamların yerine getirmesi gereken işlemlere yer verilerek;

a fıkrasında: Yetkili makamlar tarafından tayin edilen usullerinin uygulanmasının belirlenmesinde olduğu gibi, tehlikelerin niteliği ve derecesinin gerektirdiği yerlerde işyerlerinin tasarımı, inşası ve düzenlenmesi ve bunların faaliyetlerinin başlaması, onları etkileyen önemli değişiklikler ve amaçları doğrultusunda değişimler, işte kullanılan teknik donanımın güvenliği konularının belirlenmesi,

b fıkrasında: Maruz kalınması yetkili makam veya makamların kontrolü veya iznine bağlanacak veya yasaklanacak, sınırlandırılacak maddelerin, etkenlerin ve çalışma usullerinin belirlenmesi; birden fazla madde veya etkenlere aynı anda maruz kalınmasından ortaya çıkan sağlık tehlikelerinin göz önüne alınması;

c fıkrasında: İş kazaları ve meslek hastalıklarının, işverenlerce, uygun olduğu durumlarda, sigorta şirketlerince veya doğrudan ilgili diğer kişilerce bildirilmesi usullerinin oluşturulması ve uygulanması, iş kazaları ve meslek hastalıkları istatistiklerinin yıllık olarak hazırlanması;

d fıkrasında: İş kazaları ile meslek hastalıkları ve diğer sağlığa aykırı durumların iş sırasında veya işle ilgili olarak ortaya çıktığı ve ciddiyet arz ettiği hallerde soruşturma yapılması;

e fıkrasında: Alınılan önlemler ve işin icrası sırasında veya işle ilgili olarak ortaya çıkan diğer sağlığa aykırı durumlar dahil, iş kazaları, meslek hastalıkları veya diğer sağlık sorunları ile ilgili bilgilerin yıllık yayımı;

f fıkrasında: Ulusal şartlar ve imkanlar göz önüne alınarak, işçilerin sağlığına verdikleri risklerle ilgili olarak, kimyasal, fiziksel ve biyolojik etkenlerin incelenmesi sisteminin oluşturulması veya genişletilmesinden bahsedilmiştir.

İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin 155 Sayılı Sözleşme'nin 'İşletme Düzeyinde Eylem' bölümünün 16'ncı maddesinde işletmelerin sağlaması gereken işlevlere yer verilerek;

- 'Makul olduğu ölçüde, işverenlerden, kontrolleri altındaki işyerleri, makine, teçhizat ve usullerin güvenlik ve sağlık bakımından riskli olmamasını sağlamaları,
- Kontrolleri altındaki kimyasal, fiziksel ve biyolojik madde ve etkenlerin, gerekli uygun önlemler alındığında, sağlık için risk oluşturmamasını sağlamaları,
- İşverenlerden, gerektiğinde, kaza riskinin veya sağlık üzerindeki ters etkilerin imkânlar ölçüsünde önlenmesi için, uygun koruyucu elbise ve donanımı sağlamalarının isteneceği belirtilmiştir.

Yine aynı bölümün 19'uncu maddesinde;

- 'İşletmedeki işçi ve temsilcilerine, iş güvenliği ve işçi sağlığı konusunda yeterli eğitim verilmesi,
- İşletmedeki işçilerin veya temsilcilerinin ve bulunması durumunda, işletmedeki temsilci kuruluşların ulusal yasa ve uygulamaya uygun olarak, işleri ile ilgili iş sağlığı ve güvenliğinin bütün safhalarında incelemelere katılmasının ve bu konularda işverence onlara danışılmasının sağlanması, bu amaçla karşılıklı anlaşma halinde işletme dışından teknik danışmanlar getirebilmeleri,
- Bir işçi, hayatı ve sağlığı için ciddi bir tehlike oluşturduğuna ve yakında vaki bulacağına haklı gerekçelerle inandığı herhangi bir durumu, derhal bir üstüne rapor eder ve işveren bu durumun giderilmesi için gerekli

önlemi alıncaya kadar yaşam ve sağlık için ciddi tehlike oluşturmaya devam eden çalışma alanına işçilerin dönmesini isteyemeyeceği'dir...

İş Sağlığı Hizmetlerine İlişkin 161 Sayılı Sözleşme

İş Sağlığı Hizmetlerine İlişkin 161 Sayılı ILO Sözleşmesinin görevler bölümünün 5. Maddesinde işverenin görevlerinin kapsamına yer verilerek (ILO, 1985):

- İşyerlerinde sağlığa zararlı risklerin tanımlanması ve değerlendirilmesi,
- ‘Sağlık üniteleri, kantinler, yatakhaneler ve işveren tarafından bu tür hizmetlerin sunulduğu yerler dahil olmak üzere, işçinin sağlığını etkileyecek çalışma ortamında ve iş uygulamalarındaki faktörlerin gözetimi;
- Yeni teçhizatın sağlık açısından değerlendirilmesi ve test edilmesi gibi iş uygulamalarının iyileştirilmesine yönelik programların geliştirilmesine katılım,
- İş sağlığı, güvenliği, hijyen ve ergonomi, kişisel ve müşterek koruyucu donanım konularında tavsiyede bulunma,
- İş ile ilişkisi bakımından, işçilerin sağlığının gözetimi,
- Mesleki rehabilitasyon önlemlerine katkıda bulunma,
- İş sağlığı, hijyen ve ergonomi alanlarında bilgi, eğitim ve öğretim sağlamada işbirliği;
- İlk yardım ve acil durum tedavi hizmetlerini örgütleme;
- İş kazaları ve meslek hastalıklarının analizine katılma’ üzerinde durulmuştur.

Türkiye'nin imzaladığı özellikle 155 sayılı ILO sözleşmesi ile iş sağlığı ve güvenliği noktasında önemli bir ilerleme sağlanmışsa da diğer birçok ülkede bu konuda gelinen nokta henüz yakalanamamıştır. Dolayısıyla Türkiye'nin henüz onaylamadığı birçok ILO sözleşmesinin iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması açısından bir engel oluşturduğu ortadadır. Bu çalışmanın de-

vamında Türkiye'nin onaylamadığı ILO sözleşmelerinin iş sağlığı ve güvenliğini ilgilendiren kısımlarının incelenerek bu konuda alınması gereken önlemlere katkı sunulmak istenmiştir.

3.1. Türkiye'nin Onaylamadığı ILO Sözleşmeleri

Türkiye'nin iş sağlığı ve güvenliği konusunda onaylamadığı ILO sözleşmelerine bakılınca özellikle inşaat, maden ve tarım sektörlerindeki iş kazaları, meslek hastalıkları ve bunlara bağlı ölümlerin nedenleri ortaya çıkmaktadır. Özellikle maden, inşaat ve tarım sektörlerinde mevcut olan ihmallerin, ekonomik verimlilik ve sosyal kalkınma noktasında nasıl bir engel olduğu göz önündedir.

Türkiye'nin iş sağlığı ve güvenliği konusunda onaylamadığı ILO sözleşmeleri aşağıda sıralanmıştır (<http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12000:0::NO:::>):

1. 81 sayılı 1947 tarihli '*İş Denetimi Sözleşmesi*'.
2. 115 sayılı 1960 tarihli '*Radyasyon Koruma Sözleşmesi*'.
3. 120 sayılı 1964 tarihli '*Hijyen (Ticarethane ve İşletmelerde) Sözleşmesi*'.
4. 129 sayılı 1969 tarihli '*İş Denetimi (Tarım) Sözleşmesi*'.
5. 148 sayılı 1979 tarihli '*Çalışma Ortamı (Hava kirliliği, Gürültü ve Titreşim) Sözleşmesi*'.
6. 162 sayılı 1986 tarihli '*Asbest Sözleşmesi*'.
7. 167 sayılı 1988 tarihli '*İnşaatlarda Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi*'.
8. 170 sayılı 1990 tarihli '*Kimyasallar Sözleşmesi*'.
9. 174 sayılı 1993 tarihli '*Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi Sözleşmesi*'.
10. 176 sayılı 1995 tarihli '*Madenlerin Güvenliği ve Sağlığı Sözleşmesi*'.
11. 184 sayılı 2001 tarihli '*Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesi*'.

Bu sözleşmelerden özellikle 167 sayılı ‘İnşaatlarda Güvenlik ve Sağlık sözleşmesi’, 174 sayılı ‘Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi Sözleşmesi’, 176 sayılı ‘Madenlerin Güvenliği ve Sağlığı Sözleşmesi’ ve 184 sayılı ‘Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesi’nin’ onaylanması durumunda, Türkiye’de en çok iş kazası, meslek hastalığı veya işçi ölümü vakalarının gerçekleştiği maden, inşaat, tarım ve endüstri sektörlerinde bu vakalarda azalma sağlanabilecektir. Bu nedenle bu sözleşmelerin esaslarının incelenmesi çalışmanın amacına önemli bir katkı sunacaktır.

3.1.1. 167 Sayılı ‘İnşaatlarda Sağlık ve Güvenlik Sözleşmesi’

167 sayılı ‘İnşaatlarda Sağlık ve Güvenlik Sözleşmesi’ inşaat işlerinin görüldüğü alanlar, inşaat işlerinde kullanılan araç, malzemelerde güvenlik ve sağlık, hükümetlerce alınması gereken önlemler, işçi ve işverenin yükümlülükleri kapsamakta ve sözleşmenin 7. Maddesinde işverenlerin ve serbest çalışanların iş yerinde uyulması gereken güvenlik ve sağlık önlemlerine uymayı görev edinmesinden bahsetmektedir. Yine sözleşmenin 9. Maddesine göre inşaat projesinin dizaynı ve planı ile ilgilenenler; ulusal yasalar ve düzenlemelere göre, inşaat işçilerinin güvenliği ve sağlığı ile ilgili önlemleri dikkate almalıdır.

İşçilerin yapması gerekenlerin ulusal yasa ve düzenlemelerle belirlenmesi gereğine dikkat çeken Madde 11’e göre işçilerin yükümlülükleri şöyle sıralanmıştır:

- Olabildiğince çabuk bir şekilde, güvenlik ve sağlık önemleri uygulaması üzerinde iş birliği sağlamak.
- Kendi sağlık ve güvenlikleri ve yaptıkları işten doğacak sonuçların başkasının etkilememesi için işe özen göstermek.

Sözleşmenin ‘Taşımacılık-Toprak Taşımacılığı - Malzeme ve Ekipman Taşımacılığı’ ile ilgili yükümlülüklerin yer aldığı Madde 16’ya göre:

1. Tüm araçlar, toprak taşıma ve malzeme ekipmanları:

- a. İyi dizayn edilmiş ve tüm ergonomik prensipler dikkate alınarak inşa edilmiş,

- b.** İyi çalışma koşullarında muhafaza edilmiş,
- c.** Düzgün bir şekilde kullanılmış,
- d.** Ulusal kanunlar ve yönetmeliklere göre uygun eğitim almış işçiler tarafından kullanılmış olması gerekir.

2. Araçların, toprak taşımacılığı, malzeme ve ekipman taşımacılığı yapılan inşaat sahalarında:

- a.** Güvenli ve uygun geçiş yolları geliştirilmeli,
- b.** Güvenli bir çalışma ortamı için, trafik organize ve kontrollü olmalıdır.

Sözleşmenin '*Basınçlı Havada Çalışma*' ile ilgili yükümlülüklerin yer aldığı Madde 21'e göre:

- 1.** Ulusal kanunlar ve yönetmeliğe göre alınmış önlemler doğrultusunda basınçlı ortamda çalışma gerçekleştirilmelidir.
- 2.** Basınçlı havada çalışan işçiler, medikal bir sınavca belirlenmiş kişiler olmalıdır ve basınçlı havada çalışan işçiler bir süpervizör tarafından organize ve kontrol edilmelidir.

Sözleşmenin '*Su Üzerinde Çalışma*' ile ilgili yükümlülüklerin yer aldığı Madde 23'e göre iş sahası su üzerinde veya suya yakın yerlerde olduğu zaman, aşağıdaki hükümler geçerli olacaktır:

- 1.** İşçilerin suya düşmesinin önlenmesi,
- 2.** Boğulma tehlikesinde işçilerin kullanılması,
- 3.** Güvenli ve yeterli taşıma.

Sözleşmenin '*İşıklandırma*' ile ilgili yükümlülüklerin yer aldığı Madde 25'e göre portatif işıklandırma dâhil, işçilerin çalıştığı veya işçilerin geçebileceği her noktada yeterli ve uygun işıklandırma iş yerinin her yerine ve inşaat sahasının diğer kısımlarına yapılmalıdır.

Sözleşmenin '*Elektrik*' ile ilgili yükümlülüklerin yer aldığı Madde 26'ya göre:

1. Tüm elektrik ekipmanları ve sistemleri, yetkin bir kişi tarafından inşa edilmeli ve gözetilmeli; her türlü tehlikeye karşı korunmalıdır.
2. İnşaat başlamadan önce işçileri tehlikeye karşı korumak için, yer üstünde, altında ya da sahanın her hangi bir yerinde canlı elektrik kablosu ya da elektrik kaçıran bir cihaza karşı önlem alınmalıdır.
3. İnşaat sahalarında, elektrik kablolarının ve aygıtların; ulusal düzeyde belirlenen teknik kurallar ve standartlara göre döşenmelidir.

Sözleşmenin '*Patlayıcılar*' ile ilgili yükümlülüklerin yer aldığı Madde 27'ye göre patlayıcılar; depolanmamalı, taşınmamalı ve kullanılmamalıdır. Ancak;

1. Ulusal kanunlar ve yönetmelikler tarafından belirlenen koşullar altında ve
2. İşçiler ve diğer kişilerin patlamadan yaralanma riskini azaltan adımlar atan yetkin bir kişi tarafından kullanılabilir.

Sözleşmenin '*Yangın Önlemleri*' ile ilgili yükümlülüklerin yer aldığı Madde 29'a göre:

1. İşveren aşağıdaki önlemleri almalıdır:
  - a. Yangın riskini önlemek.
  - b. Yangın çıktığında, yangınla çabuk ve etkili bir şekilde mücadele etmek.
  - c. Kişilerin hızlı ve güvenli tahliyesini sağlamak.

Sözleşmenin '*İlk Yardım*' ile ilgili yükümlülüklerin yer aldığı Madde 31'e göre, işveren ilk yardım müdahalesinde bulunmada ve personeli eğitmekten sorumludur. Düzenlemeler kaza ve ani hastalıklara uğrayan personelin tıbbi müdahaleye götürülmesini sağlar (ILO, 1988).

3.1.2. 174 Sayılı 'Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi Sözleşmesi'

174 sayılı Büyük Endüstriyel kazaların Önlenmesi Sözleşmesinin 'Kaza Raporu' ile ilgili yükümlülüklerinin yer aldığı Madde 13'e göre işverenler, büyük bir kaza meydana gelir gelmez; bunu yetkili otoriteye ve bu amaç

için kurulmuş diğer kuruluşlara bildirmelidir. Yine işverenlerin yapması gerekenlerin yer aldığı Madde 14'e göre:

1. İşverenler, büyük bir kazadan sonra sabit bir zaman diliminde, kazanın nedenlerini, kaza yerindeki sonuçları ve her hangi bir eylemin etkisini analiz eden raporu yetkili otoriteye sunmalıdır.
2. Rapor, olayın tekrar gerçekleşmemesi için eylemlerin detayları hakkında önerileri içermelidir.

174 sayılı ILO Sözleşmesi'nin 15, 16 ve 17. Maddeleri yetkili otoritenin sorumluluklarına yer vermektedir. Sözleşmenin 15. Maddesine göre; işveren tarafından sağlanan bilgi dikkate alınarak, yetkili makam; insanları ve çevreyi korumak için acil durum plan ve prosedürleri sağlamalıdır ve büyük tehlike kuruluşları kurulmalı, modernleştirilmeli aralıklarla ve yetkili merci tarafından kontrol edilmelidir. Yetkili otoritenin sağlaması gereken hususların yer aldığı Madde 16'ya göre:

1. Güvenlik önlemleri üzerine bilgi, büyük bir kaza durumunda doğru davranış, kamu sorumlu üyelerine, kendileri bir istekte bulunmaksızın verilmeli ve bu tür bilgiler belirli aralıklarla güncellenmeli ve yeniden verilmeli,
2. Büyük bir kaza durumunda uyarının olabildiğince çabuk verilmesi,
3. Büyük kazanın sınır ötesi etkilerinin olduğu yerde; yukarıda zorun olan (a) ve (b) fıkraları, ilgili devletin iş birliği ve koordinasyonu ile geliştirilmelidir.

Madde 17'ye göre ise; yetkili otorite, büyük bir kazaya neden olacak bir tehlike durumunda çalışmalarını askıya alma hakkına sahiptir (ILO, 1993).

3.1.3. 176 sayılı 'Madenlerin Güvenliği ve Sağlığı Sözleşmesi'

176 sayılı Madenlerin Güvenliği ve Sağlığı (Safety and Health in Mines) Sözleşmesinin 'İşverenin Sorumlulukları' kısmının 6. Maddesinde belirtilen öncelik sırasına göre riskle baş etme yöntemleri üzerinde durulmuştur. İşveren aşağıdaki sırayı takip etmelidir:

- Riski ortadan kaldırmak.
- Riski kaynağından kontrol etmek.

- Güvenli çalışma dizayn sistemleri dahil olmak üzere riski minimize etmek.
- Buna rağmen risk devam ediyorsa; mümkün, makul, uygulanabilir ve pratiğe elverişli kişisel koruma ekipmanları geliştirilmelidir.

Madde 7'ye gelince işverenlerin, madenlerde güvenliği ve sağlığı kontrol altında tutmak için riski ortadan kaldıracak ya da minimize edecek tüm gerekli önlemleri hangi hususlar doğrultusunda alması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda:

- Sağlıklı bir çalışma ortamı sağlamak için; iletişim sistemi dahil olmak üzere, madenin elektriksel ve mekanik ekipmanlarla dizayn ve inşa edilmesi; ve geliştirilmesi.
- Maden işçileri çalıştırılırken, hem kendilerinin hem de diğer işçilerin sağlığını tehlikeye atmaması için düzenli bir şekilde işe başlatılması, koordine edilmesi, yönetilmesi; faaliyetlerin durdurulup sürdürülmesi.
- Kendi ortamında çalışan kişinin zemin güvenliğini sağlayacak adımların atılması.
- İstenildiği zaman kullanılabilen, geliştirilebilen; yeraltındaki çalışma alanında yeryüzüne çıkan iki ayrı çıkış bulunması.
- Düzenli teftişler ile çalışma ortamlarının monitörize edilip değerlendirilmesi ile çalışanların maruz kalabileceği açık tehditlerin önlenmesi.
- Yeraltındaki bütün çalışma ortamlarına yeterli havanın ulaştırılması.
- Açık tehlikelere karşı hassas yerlerin, çalışanların tehlikeye maruz kalmaması için belirli ve sistemli tahliye planı ve güvenli koruma sisteminin uygulanması.
- Ortaya çıkabilecek her türlü yangın ve patlamalara karşı madenin doğasına uygun olarak tetkiklerde bulunması ve müdahale edilmesi.
- İşçilerin güvenliğine ve sağlığına ciddi tehdit oluşturacak bir durum meydana geldiğinde; tüm çalışmaların durdurulması ve işçilerin güvenli bir noktaya tahliye edilmesi gerekmektedir.

Madde 8'de her bir madenin farklı olmak üzere, işverenlerin makul ve öngörülebilir endüstriyel ve doğal olaylara karşı bir planı olması gereği üzerinde durulurken, Madde 9'da işçilerin fiziksel, kimyasal ve biyolojik tehditlere maruz kalabilecekleri durumlar konusunda işverenin yapması gerekenler belirtilmiştir. Bu kapsamda;

- 'İşçileri en kapsamlı bir biçimde; ortaya çıkabilecek, sağlık riskleri, koruyucu önlemler alanında bilgilendirilmesi.
- Bu tehditler sonucu ortaya çıkabilecek risklerin yok edilmesi veya azaltılması.
- Kaza ya da yaralanma riskine karşı yeterli koruma sağlanamıyorsa; işçiden herhangi bir parasal maliyet beklemeden, yasalar çerçevesinde belirlenen gerekli ekipmanları ve koruma donanımını temin etmesi ve bulundurması.
- İş yerinde çalışırken yaralanan veya hastalananlara ilk yardımda bulunulması, sonrada bunların medikal kuruluşlara naklinin sağlanması' gereği üzerinde durulmuştur.

Ayrıca Madde 10'da işverenin yerine getirmesi gereken diğer hususlara yer verilerek;

- 'İşçilere herhangi bir parasal maliyet oluşturmadan; güvenlik, sağlık ve işçilerin çalışma şekline göre atanmasını sağlayan yeterli ve yenilenebilir eğitim uygulamalarının sağlanması.
- Ulusal Kanun ve yasalara uygun olarak; madenin her vardiyasında güvenli bir çalışma ortamı oluşturmak için işçilere denetimler uygulanması ve işçilerin kontrol edilmesi.
- Yer altında çalışan herkesin isimlerini ve buldukları noktanın kayıtlı olduğu bir sistem kurulması ve buna istenildiği zaman doğru bir şekilde erişim sağlanması.
- Ulusal kanun ve yasalarla tanımlanan tüm kaza ve tehditler durumunda; bunlar araştırılması ve bunlara yönelik düzeltici adımların atılması

- Ulusal kanun ve yasalarca belirlenen raporun yetkililere bildirilmesi' gereği belirtilmiştir (ILO, 1995).

3.1.4. 184 Sayılı 'Tarımda İş Güvenliği ve Sağlığı Sözleşmesi'

184 sayılı Tarımda İş Güvenliği ve Sağlığı (Safety and Health in Agriculture) Sözleşmesinin '*Makinelerin Güvenli Kullanımı ve İşe Yararlılığı*' bölümünün 9. Maddesinde;

- 'Ulusal kanun ve düzenlemelerin ya da yetkili makamların; makinelerin, araç ve gereçlerin ki buna çalışanların güvenliğini sağlayan ekipmanlar dahil, tarımda kullanılan aletler, el aletlerinin ulusal sağlık ve güvenlik standartlarına uygun olmasını emretmesi,
- Yetkili makamın, satıcıların, tedarikçilerin ve ithalatçıların tehlike uyarı sinyallerine, kullanıcı ülkenin resmi diline ya da dillerine, kullanıcılarına; yetkili makamın isteği doğrultusunda, uyacak önlemler alması,
- İşverenlerin, üreticiler, tedarikçiler ve ithalatçılar tarafından sağlanan güvenlik ve sağlık hakkındaki bilgilerin işçiler tarafından anlaşılmasını sağlaması' üzerinde durulmuştur.

'*Malzeme Kullanımı ve Taşınması*' ile ilgili olan Madde 11'de yetkili makamın, ilgili işçi temsilci örgütleri ve işverenler ile görüşükten sonra, malzemeleri kullanımı ve taşınması; ve özellikle malzemelerin manuel taşınması konusunda sağlık ve güvenlik gereksinimleri yerine getirmesi gerektiği üzerinde durarak bu tür uygulamaların ulusal yasa ve uygulamalara dayalı olarak gerçekleştirilmesi ve bunları gerçekleştirirken de; risk değerlendirmesi, teknik standartlar ve medikal seçeneklerin baz alınması belirtilmiştir.

'*Tarım Tesisleri*' ile ilgili olarak Madde 15'de tarım tesislerinin, inşaatı, bakım ve onarımının ulusal yasa ve düzenlemelere göre ve sağlık ve güvenlik gereksinimlerini karşılayacak şekilde olması gerektiği, '*Geçici ve Mevsimsel İşçiler*' ile ilgili olarak Madde 17'de tarımda karşılaştırılmalı ve kalıcı işçilere bağlı olarak; geçici ve mevsimsel çalışanların, kalıcı çalışanlar ile aynı tedbirlere tabi tutulması gerektiği; '*Kadın İşçiler*' ile ilgili olarak Madde 18'de tarım işçilerine; emzirmek, hamilelik ve yeniden doğum sağlığı gibi özel imkânların sağlanması gerektiği '*Çalışma Saatlerinin Düzenlenmesi*'

ile ilgili olarak 20. Madde tarımda çalışma saatleri, gece çalışmaları ve dinlenme saatlerinin ulusal yasalara ve toplu sözleşmelere uygun olması gerektiğinden bahsedilmiştir.

'İş Kazaları ve Hastalıklara Karşı Sigorta Kapsamı' ile ilgili olarak Madde 21'de ulusal yasa ve uygulamalara göre, tarımda çalışan işçilerin her türlü ölümcül veya ölümcül olmayan mesleki yaralara ve hastalıklara karşı iş görememe ve diğer işlerle bağlantılı sağlık sorunlarına karşı sigortalanması gerektiği belirtilmiştir (ILO, 2001).

4. Avrupa Birliği 'Sosyal Politika ve İstihdam Faslı' ve Türkiye

AB istihdam ve sosyal politikasının amacı, aktif, katılımcı ve sağlıklı bir topluma ulaşmak amacıyla yaşam kalitesinin iyileştirilmesidir. Bu politika-nın kapsamına, işsizlerden yaşlılara, özürllülerden sosyal olarak dışlanan ve ayrımcı muameleye maruz kalan bütün Birlik vatandaşları dâhil edilmektedir. Yaşam ve çalışma koşullarını düzenlemeye yönelik tedbir ve çabaların bütününe teşkil eden sosyal politika ve istihdam kavramına ilişkin olarak Avrupa Birliği'nin tam anlamıyla uyumlaştırılmış bir politikası olmayıp, sosyal politika alanındaki birçok konu hala üye devletler düzeyinde ele alınmaktadır. Ancak fasıl genelinde yeknesak uygulamaların yerleşmesi görüşünden yola çıkılarak üye devletlerin, iş hukuku, iş sağlığı ve güvenliği, ayrımcılığın önlenmesi, kadın-erkek eşitliği, sosyal koruma politikaları arasında uyum sağlanması yönünde kararlar üretilmekte sosyal politika ve istihdam alanında tüzük ve direktifler çıkarılmaktadır.

İnsani ve ekonomik gerekçelerle çalışma koşullarının iyileştirilmesi AB'nin önem verdiği hususlardan biridir. Daha kaliteli ve daha fazla iş olanağı yaratmak sosyal politikanın ana hedefidir. İş sağlığı ve güvenliği ise kaliteli işin başlıca gereğidir. İş sağlığı ve güvenliği konusu günümüzde AB'nin en fazla ilerleme kaydettiği sosyal politika alanlarından birisidir.

AB müktesebatı Sosyal Politika ve İstihdam Faslı'nın üye devletlerce etkin biçimde uygulanması adına bazı kurumsal yapıların varlığının gereksinimine işaret etmektedir. İşyerlerinde sağlık ve güvenlik, çalışma yasaları ve fırsat eşitliği alanlarında sağlık hizmetleri, yangın önleme hizmetleri ve araştırma-geliştirme hizmetlerini yürütecek kurumların kurulmuş olmasını ve bunların etkin biçimde çalışmasını sağlamak için gereken yetkilere ve idari kapasiteye

sahip çalışma müfettişlikleri gibi icracı kurumlar oluşturulmalıdır.

Sosyal Politika ve İstihdam Alanındaki AB Müktesebatına uyum sağlanması ve uygulanması yönünde gerekli idari düzenlemelerin yapılmasına bakıldığında

1. İş Hukuku

2. İş Sağlığı ve Güvenliği

3. Cinsiyet Eşitliği ve Ayrımcılığın Önlenmesi olduğu görülmektedir.

Başta İş hukuku konusunda yapılacak düzenlemeler, ikinci olarak da iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması AB'nin daha kaliteli iş olanağı sağlamak adına en çok önem verdiği husus olmaktadır. Bu bağlamda AB Sosyal Politika ve İstihdam faslı ILO sözleşmeleri ile bütünlük bir yapı arz etmektedir (<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=84&l=1>).

Türkiye'nin Sosyal Politika ve İstihdam Faslına işaret ettiği yükümlülüklerin henüz yerine getirmemiş oluşu onaylamadığı birçok ILO sözleşmesinin varlığı ile ilgilidir. Tablo 2'den de görüleceği üzere Türkiye onaylanan ILO sözleşmesi bakımından birçok AB ülkesinin ve AB üyesi olmayan birçok ülkenin gerisindedir.

Tablo 2. Bazı Ülkelerin Onayladığı İLO Sözleşmeleri Dağılımı

Ülke	ILO Temel Sözleşmeleri	Kamusal Düzenlemeler	Teknik Sözleşmeler	Toplam
Arjantin	8	3	70	81
Avusturalya	7	3	49	59
Avusturya	8	3	43	54
Belçika	8	4	91	103
Bosna Hersek	8	4	69	81
Brezilya	7	3	86	96
Bulgaristan	8	3	90	101
Küba	7	2	81	90
Çek Cumhuriyeti	8	4	60	72
Danimarka	8	4	61	73

Finlandiya	8	4	92	104
Fransa	8	4	113	125
Almanya	8	4	74	86
Yunanistan	8	3	61	72
Macaristan	8	4	62	74
İrlanda	8	3	62	73
İtalya	8	4	101	113
Lüksemburg	8	2	93	103
Malta	8	2	53	63
Hollanda	8	4	95	107
Yeni Zelanda	6	3	51	60
Norveç	8	4	97	109
Peru	8	3	63	74
Polonya	8	4	79	91
Portekiz	8	4	70	82
Romanya	8	4	44	56
Rusya	8	2	61	71
Sırbistan	8	4	63	75
Slovakya	8	4	63	75
Slovenya	8	4	72	84
İspanya	8	4	121	133
İsveç	8	4	84	96
İsviçre	8	3	48	59
Makedonya	8	4	65	77
Türkiye	8	3	46	57
Ukrayna	8	4	57	69
İngiltere	8	3	77	88
Uruguay	8	4	98	110

Kaynak: Uluslararası Çalışma Örgütü İstatistikleri (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:10015:0::NO:10015:P10015_DISPLAY_BY,P10015_CONVENTION_TYPE_CODE:1,U)

Türkiye 2014 Yılı İlerleme Raporu'nda Sosyal Politika ve İstihdam başlıklı 19. Fası'ın sonuç bölümü Türkiye'nin bu alandaki son durumunun da özeti şeklindedir:

“Kayıtdışı istihdam oranının azaldığı sosyal politika ve istihdam alanında, bazı ilerlemeler kaydedilmiştir; ancak hâlâ önemli boşluklar söz konusudur. Sosyal diyalog mekanizmaları, mevzuatta bulunan ve kaldırılması gereken engeller nedeniyle etkili şekilde işlememektedir. İş Kanunu’nun işgücünün tamamını kapsayacak şekilde tadil edilmesi ve uygulanması gerekmektedir. İş sağlığı ve güvenliği konusu dahil olmak üzere, çalışma koşullarının daha fazla iyileştirilmesine ihtiyaç vardır. Ayrımcılıkla mücadele, sosyal içerme ve sosyal koruma politikalarının ve uygulamalarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, bu alandaki mevzuat uyumu nispeten ileri düzeydedir.” (2014 Yılı İlerleme Raporu)

5. ‘Cinayet Ekonomisi’nin Çözümü Yasaların Uygulanmasında

Türkiye’de yaşanan iş kazalarındaki artışın temel nedeni hukuki olduğu kadar ekonomiktir. İşveren, iş sağlığı ve güvenliği maliyetlerine katlanmayı işçiye veya ailesine tazminat ödeme maliyetine tercih ederek Mehmet Altan’ın deyimiyle ‘cinayet ekonomisi’nin bir parçası olma özelliği göstermektedir. (Altan, 2012) Mehmet Altan’a göre Türkiye katma değeri yüksek ürünler üretemeyince, ekonomi insan kanı üzerinden faaliyet göstermeye başlıyor. İktidarın bilinçli bir politika tercihi, toplumun yeterli duyarlılığı göstermesiyle birleşince işçi ölümleri kaçınılmaz oluyor.

Aşağıda son dönemde toplumun hafızasına kazınmış, büyük çapta işçi ölümlerinin yaşandığı iş kazalarının minik bir listesi yer almaktadır. (Aydınlat, 2014)

- Ocak 2008. İstanbul. Davutpaşa’da kaçak maytap atölyesindeki patlamada 21 işçi hayatını kaybetti, 115 kişi yaralandı.
- Ağustos 2008. İstanbul. Tuzla. Bir tankerin iniş testi için kum torbası yerine işçiler kullanıldı. 3 işçi öldü, 16 işçi yaralandı.
- Mayıs 2010. Zonguldak. Karadon maden ocağındaki grizu patlaması. 30 işçi hayatını kaybetti.
- Şubat 2011. Ankara. Ostim-İvedik’teki patlamada 20 işçi yaşamını yitirdi.
- Şubat 2011. Kahramanmaraş. Elbistan’da meydana gelen 2 ayrı göçükte 11 işçi hayatını kaybetti.
- Şubat 2012. Adana. Kozan’da Gökdere Köprü inşaatında mekanik tünel kapağının patlaması sonucu 10 işçi öldü.

- Mart 2012. İstanbul. Esenyurt'taki AVM inşaatında çıkan yangında 11 işçi yanarak can verdi.
- Nisan 2012. Erzurum. Karasu 2 HES göletinde enerji nakil hattındaki arızayı onarmaya giden, 5 işçi buzlu suda boğularak can verdi.
- Ocak 2013. Zonguldak. Kozlu'da metan gazı patlaması sonucu 8 madenci hayatını kaybetti.
- Haziran 2013. Muğla. Milas'ta atık su arıtma tesisinde 7 işçi metan gazından etkilenerek yaşamını kaybetti.
- Mayıs 2014. Manisa. Soma'da kömür madenindeki yangın sonucunda 301 madenci öldü.

Her siyasi iktidarın kendi zenginlerini yarattığı Türkiye'de son dönemde özellikle müteahhitlerin finanse ettiği siyasetin işçilerin ölmesini engelleyecek yasaları, müteahhitleri zor durumda bırakacağı için çıkarmadığının altını çizen Altan'a göre Türkiye, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 176 numaralı 'Madenlerde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi'ni 19 yıldır imzalamıyor, bu yüzden Türkiye'de özelleştirilen ve taşeronlaştırılan madenlerde 2004 yılından beri ölümler üç kat daha artmış bulunuyor. Oysaki 'maden' işletmelerinin tamamen devlet kontrolünde olduğu dünyanın en büyük kömür üreticisi olan Almanya'da 2013 yılı Ekim ayına kadar 40 yıllık süre zarfında madenlerde hiç ölüm meydana gelmedi. (Altan, 2012)

Yüksek ve sürdürülebilir bir büyüme performansına hem yüksek genç işsizliği için hem de orta gelir tuzağına yakalanmamak için muhtaç olan Türkiye, üretimini dünyayla rekabet edebilir, yüksek katma değerli içeriğe kavuşturmak, büyümesini ihracata dayalı bir stratejiye çevirmek yerine son yıllarda tüm kaynaklarını inşaat sektörüne aktarmıştır. Bu sınırsız büyümenin yaratacağı konut balonu riski bir yana, devletin 11 yılda 164 kez değiştirdiği Kamu İhale Yasası gibi örnekler, uygulamaya koymadığı yasalarla ve denetimsizlikle işçi ölümlerinin de ölü açılmaktadır.

Ama öte yandan da kamuoyunda haksız bir şekilde kapitalist düzenin bir sonucu olarak lanse edilen işçi ölümleri, en hafif deyimle piyasa ekonomisinin hukuk kuralları içinde işlediğinin bilinmemesinden kaynaklı bir durum olarak açıklanabilir.

Türkiye'de yaşanan işçi ölümleri kapitalist bir ekonomik sistemin sonucu olarak değil, tam tersi, hukuk dışında işleyen bir ekonomik sistemin 'cinayet

ekonomisi' olarak özetlenebilecek bir yapıya kavuşmasından kaynaklanmaktadır.

Bunun en somut örneğini de Soma'da 301 işçinin öldüğü büyük faciada kömür ocağını işleten holding sahibinin, devlete ait Türkiye Kömür İşletmeleri'nin 130-140 dolara mal ettiği kömürün tonunu 23,8 dolara çıkardıklarını açıklaması göstermektedir. Ocağın hangi şartlarda işletildiği, ölümlerin nasıl göz göre göre geldiği gibi konular da sadece söz konusu ocak ya da madencilik sektörü için değil, maalesef başta inşaat olmak üzere neredeyse tüm ülke ekonomisi için geçerlidir.

Cinayet ekonomisinin nasıl sürdürüldüğünü göstermesi açısından çok iyi bir laboratuvar olan Soma, iş sağlığı ve güvenliği açısından gerekli derslerin ölümlere rağmen alınmadığının en birinci örneğini teşkil etmektedir. Soma'da kaza tarihinde en az iki tam zamanlı 'işyeri hekimi'nin görevlendirilmesi gerekirken sadece bir tam zamanlı işyeri hekiminin görevlendirildiği bilgisi resmi kayıtlarda yer almasına rağmen, daha da vahimi, **Soma'da kaza sonrası iş başı yapılan madende iş güvenliği uzmanı sayısı azaltılmış, var olan işyeri hekiminin işine son verilmiş ve üstelik işyeri hekiminin hiç bulunmadığı resmi kayıtlara girmiştir.***

* Konu ile İlgili Mevzuat Dayanakları

İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik'in 12. Maddesine göre; "Çok tehlikeli sınıfta yer alan 1000 ve daha fazla çalışanı olan işyerlerinde her 1000 çalışan için tam gün çalışacak en az bir iş güvenliği uzmanı görevlendirilir."

İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik'in 12. Maddesine göre; "Çok tehlikeli sınıfta yer alan 1000 ve daha fazla çalışanı olan işyerlerinde her 1000 çalışan için tam gün çalışacak en az bir iş güvenliği uzmanı görevlendirilir. Çalışan sayısının 1000 sayısının tam katlarından fazla olması durumunda geriye kalan çalışan sayısı göz önünde bulundurularak birinci fıkrada belirtilen kriterlere uygun yeteri kadar iş güvenliği uzmanı ek olarak görevlendirilir."

6331 sayılı kanununun geçici 4. Maddesinde; "Bu Kanunun 8 inci maddesinde belirtilen çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde (A) sınıfı belgeye sahip iş güvenliği uzmanı görevlendirme yükümlülüğü, bu işyerlerinde Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle (B) sınıfı belgeye sahip iş güvenliği uzmanı görevlendirilmesi; tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde ise (B) sınıfı belgeye sahip iş güvenliği uzmanı görevlendirme yükümlülüğü, bu işyerlerinde Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süreyle (C) sınıfı belgeye sahip iş güvenliği uzmanı görevlendirilmesi kaydıyla yerine getirilmiş sayılır."

Ölümlerin, ölümleri durduracak tedbirlere tercih edildiğinin maalesef güzel örneklerinden birisi de gene madencilik sektöründen verilebilir. Karaman'ın Ermenek ilçesindeki kömür ocağında 18 işçinin yaşamını yitirdiği maden faciasıyla ilgili davanın avukatlarından Caner Durak, 'işçilerin hayatının paraya tercih edildiğini', "20 bin dolara 18 işçinin hayatı tercih edilmiştir" (Cnntürk, 2015) diyerek özetlemektedir. Durak'a göre ruhsat sahibi şirket sondaj yapabilecek 20 bin dolarlık makine almayı 18 işçinin canına tercih etmiş ve işçiler kaderine terk edilmiştir.**

Tüm bu olumsuz tabloya rağmen, omurgasını emekçinin hakkının korunması, çalışma şartları, sosyal güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği sorunlarına çözüm arayan sosyal devlet anlayışından taviz vermeden, sadece piyasa ekonomisinin temel dinamikleri işletildiğinde, iş kazaları ve işçi ölümlerinin asgariye indirilmesi mümkün olacaktır.

Avrupa Birliği ile müzakere sürecinde olan Türkiye, güvenceli bir çalışma ortamını oluşturacak olan ve üstelik de önünde hiçbir engel bulunmayan Sosyal Politikalar Faslı'nı açtığında, amacı işçilerin çalışma koşullarını iyileştirmek ve hak ihlallerini engellemek olan Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'nun anlaşmalarını uygulamadığı için kara listesinde olan Türkiye bu anlaşmaları hayata geçirdiğinde, cinayet ekonomisinin de önünü almış olacaktır.

Öte yandan sosyal politikada baş aktör olan devletin denetim ve kontrol etme noktasında varlığına ek olarak iş sağlığı ve güvenliğini sağlamaya yönelik bir mekanizmanın piyasada kendiliğinden oluşması da sağlanabilir.

Bu mekanizma ancak iş kazasının oluşmasına engel olacak tedbirlerin maliyetinin, işverenin iş kazasının oluşması durumunda katlanmak zorunda kalacağı maliyetlerin altında kalması durumunda oluşacaktır.

Şöyle ki, yasal mevzuata ciddi oranda işvereni zora sokacak cezai uygulamaların konulması halinde kar maksimizasyonu amacıyla hareket eden işverenin iş yerinin koşullarını iyileştirmesi bir zorunluluk halini alacaktır.

İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik'in 19. Maddesine göre; "Tam süreli işyeri hekiminin görevlendirildiği işyerlerinde, diğer sağlık personeli görevlendirilmesi şartı aranmaz. Ancak, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin daha etkin sunulması amacıyla bu işyerlerinde, işyeri hekiminin talebi ve işverenin uygun görmesi halinde diğer sağlık personeli görevlendirilebilir."

Böylece en iyi çalışma şartlarını oluşturabilecek sigorta şirketleri ile iş sağlığı ve güvenliği hizmeti veren şirketlerin piyasada rekabeti ortaya çıkacak, işveren de bu durumdan yararlanabilecektir. Sonuç olarak kapitalist sistemin barındırdığı işverenin kar maksimizasyonu amacının emeğin sağlıksız koşullarda istihdam edilmesine yol açması problemi, yine kapitalist sistem tarafından ortadan kaldırılacaktır. (Cansen, 2014)

Ayrıca, işverenlerin iş güvenliğini sağlaması halinde ‘ödül’ alması da bir yöntem olarak uygulanabilmektedir. İş kazası durumunda yapılacak cezai uygulamalar kadar en az iş kazasının yaşandığı işyerleri için vergi indirimi veya yatırım indirimi gibi teşvik edici uygulamalar da işverenin işçi hakkını gözetmesini sağlayacaktır. Bu durumda ILO sözleşmelerinin tamamen uygulamaya konulmasıyla özel sektör sabit sermaye yatırımlarının azalacağı kaygısı da boşa çıkacaktır.

6. Sonuç

Türkiye’nin AB üyelik sürecindeki müzakerelerin işaret ettiği 19. Fasıl olan ‘Sosyal Politika ve İstihdam Faslı’ şartlarının yerine getirilmesi, ikinci olarak da Uluslararası Çalışma Örgütü ILO’nun iş sağlığı ve güvenliği konusundaki çalışma şartları ile ilgili olarak düzenlediği ve Türkiye’nin henüz onaylamadığı ILO sözleşmelerinin kısa sürede onaylanması halinde iş kazalarının azalacağı şüphesizdir. Ancak bu koşulların sağlanması bile meselenin çözümü için yeterli değildir.

Nitekim günümüzde uygulanmakta olan 155 sayılı ILO sözleşmesinin 19. Maddesinde yer alan ‘bir işçi, hayatı ve sağlığı için ciddi bir tehlike oluşturduğuna ve yakında vaki bulacağına haklı gerekçelerle inandığı herhangi bir durumu, derhal bir üstüne rapor eder ve işveren bu durumun giderilmesi için gerekli önlemleri alıncaya kadar yaşam ve sağlık için ciddi tehlike oluşturmaya devam eden çalışma alanına işçilerin dönmesini istemeyeceği’ şartı emek piyasasının dışına itilme kaygısı yaşayan ve Türkiye’de istihdam edilen emek karakteristiğine aykırıdır. Dolayısıyla istihdam edilenler için ciddi bir farkındalık sorunu mevcuttur. Bu durumda var olan sözleşme emeğin haklarını her ne kadar koruyor gözükmese de bu madenin ve ilgili diğer maddelerin yer aldığı iş sağlığı ve güvenliğini sağlanması mekanizmasının çalışmasını sağlayan devlet ve işveren dışındaki üçüncü aktör olan işçiye de önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Kamu otoritesinin sorumluluğu yasal mevzuatı oluşturarak iş kazalarını önlemeye yönelik yaptırımları uygulamak, işverenin görevi kar maksimizasyonunu 'cinayet ekonomisi' içinde yer almayarak piyasa şartlarında sağlamanın peşinde koşmak olmalıdır.

İşsizlik korkusu ve ölüm tazminatlarının sessizliğe ittiği işçilerin de gerek sendikalaşarak gerekse de yasal haklarının peşinde koşarak bu sürece destek vermesi en önemli noktalardan birisi olarak gözükmektedir.

KAYNAKÇA

Altan M. (2014), "Cinayeti kim işledi?" **Bloomberg Businessweek Türkiye**

Altan M. (2012), "Cinayet Ekonomisinin Rekabet Anlayışı," **Bloomberg Businessweek Türkiye**

Aydınlat E. (2014), "Patron ve politikaçıları işçi dostu yapabilir miyiz?", (Çevrimiçi):<http://www.wsj.com.tr/articles/SB10001424052970204892304580141681281903748>

Cansen, E. (2014), "İş Kazalarına 'Kapitalist Çözüm'", (Çevrimiçi): <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/kazalarina-kapitalist-cozum>

CnnTürk (2015), (Çevrimiçi): <http://www.cnntrk.com/ekonomi/20-bin-dolarlik-makine-olsaydi-18-isci-olmezdi>

Koray M. (2000), **Sosyal Politika**, Bursa, Ezgi Kitapevi.

Şenkal A. (2005), **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika, İstanbul, Alfa Yayınları.**

TÜİK (2014), **Türkiye'de İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları Raporu**, Ankara.

World Bank (2000), "Attacking Poverty," **World Bank Development Report**, Washington D.C.

UNDP (2003), **Human Development Report**, New York, UNDP, pp.2-3.

Mitchell, A. & Shillington, R. (2002), "Poverty, Inequality and Social Inclusion", **Working Paper Series**, Toronto, Laidlaw Foundation

ILO (1981), **C155 - Occupational Safety and Health Convention**, (Çevrimiçi): http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_ILO_CODE:C155

ILO (1985), **C161 - Occupational Health Services Convention**, (Çevrimiçi): http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_ILO_CODE:C161

ILO (1988), **C167 - Safety and Health in Construction Convention**, (Çevrimiçi): [INSTRUMENT_ID:312312:NO](http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312312:NO)

ILO (1993), **C174 - Prevention of Major Industrial Accidents Convention**, (Çevrimiçi): http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312319:NO

ILO (1995), **C176 - Safety and Health in Mines Convention**, (Çevrimiçi): http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312321:NO

ILO (2001), **C184 - Safety and Health in Agriculture Convention**, (Çevrimiçi): http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312329:NO

ILO, (Çevrimiçi): http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:10015:0::NO:10015:P10015_DISPLAY_BY,P10015_CONVENTION_TYPE_CODE:1,U

ILO (2014), **ILO Sözleşmeleri ve Tavsiye Kararları**, (Çevrimiçi): http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/about/ilo_soz.htm (10.09.2014)

Kolektif (2014), **İş Cinayetleri Almanacağı 2013**, İstanbul, Umut Yayınları.

SGK (2014), **2014 Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Yıllıkları**, (Çevrimiçi): <http://www.sgk.gov.tr>

Türkiye 2014 Yılı İlerleme Raporu, (Çevrimiçi): http://www.abgs.gov.tr/files/onemlibelge/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf

Türkiye’de Madencilik Açık Veritabanı, (Çevrimiçi): <http://madencilik.dagmedya.net/proje-/proje-hakkinda--dataveri-55.html>

Avrupa Birliği Bakanlığı (2014), (Çevrimiçi): <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=84&l=1>